

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: MORVAI SZILÁRD

MÉREG- VADÁSZOK

– KÉT ÉS NÉGY LÁBON

Ködös, téli éjszaka az Alföldön, a csontszáraz akácon parlagi sas markolja a legfelső ágat. A reggelt várja. Még napkelte előtt elrúgja magát róla, és élelem után néz, a fagyos levegőben mély szárnycsapásokkal vált őrfáról őrfára. Két napja evett utoljára, némi harc árán egy rókával osztozott egy fagyott őz tetemén. Sajnálhatnánk, de felesleges. Erre, a túlélésre tervezte a természet.

Ez a nyitott szárnyal kétméteres nappali ragadozó – megfelelő élőhely esetén – a vadászathoz és dögevéshez egyaránt kellő fegyverzettel rendelkezik. Horgas csőrével, erős karmaival könnyedén megkezdi az elhullott emlősök húsának elfogyasztását. Ez azonban a bajok forrása is egyben. Az elmúlt 10 évben a hazánkban mérgezésben elpusztult és megtalált sasok száma már majdnem 200, ám ez a valós elpusztított, védett madárseregnek csupán töredéke. A valós veszteség többbezer: hollók, egerész- és gatyás ölyvek, szirti, réti-, parlagi sasok, sólymok, rétihéják

Veszélyhelyzet mindennap

Ennek az értelmetlen pusztításnak üzen hadat az idén 40 éves Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület. A szervezet évtizedek óta végez ragadozómadár-védelmi tevékenységet is, aminek jelentős része élőhelyfejlesztés és fészekőrzés, azonban az utóbbi években óriási méreteket öltő mérgezési hullám új lépésre ösztönözte a sasfajokkal foglalkozó hazai szakembereket.

Magyarországon összesen 150 pár parlagi sas fészkel, ez az európai állomány kétharmada. Nem ritka, hogy a fészkelő párok egyik vagy mindkét tagját mérgezés éri, ilyenkor a kár nem pusztán két, fokozottan védett egyed: a fészekben nevelt tojások

kihűlnek, vagy a fiókák az addig otthont adó fészekben éhen halnak, és a következő évek szaporulata is elvész. Szomorú statisztikai adat, hogy tíz kirepülő fiatal sasból a következő év júniusát csak négy éri meg. A halálozást túlnyomó részben mesterséges veszélyforrások okozzák: áramütés, lelövés, fészekkilövés, gépkocsi- és vonatgázolás, fészekrablás, légvezetéknek vagy szélturbinának ütközés, költési időszakban történő zavarás és nem utolsósorban a mérgezés.

ÖSSZESZOKOTT PÁROS

Falco, a méreg- és tetemkereső kutya vezetőjével, Deák Gáborral

ŐRFÁJÁRÓL VADÁSZNI INDULÓ, ÖREG PARLAGI SAS
A naplemente előtti utolsó fényeket kihasználva talán még van esély a sikeres zsákmányszerzésre

ÖREGKORI VONÁSOK: barnásfekete tollazat, arany színű tarkó, sötét torok, sötét homlokfolt. A parlagi sas a tollas csüdű sasok alcsaládjába tartozó faj

A PARLAGI

A parlagi sas eurázsiai elterjedésű faj: ikonikus alak a magyar történelemben, a magyar táj egyik legértékesebb természeti kincse. A szabadság, az erő és a túlélés jelképe egyben. Vad megjelenésű, keleti szépsége, nagy mérete a természetet csodáló emberek kedvencévé teszi egyedeit – hasonlóan másik őshonos fészkelőfajunkhoz, a rétisashoz.

A faj nyugati elterjedési határának hazánk számít, hegyvidéki erdei, sztyeppi és idehaza egyre inkább nyílt síkvidéki ritka fészkelő. Öregkori tollazatában fekete-barna, arany színű tarkóval, sötét torokkal, sötét homlokfolttal, fehér válltollakkal. A fiatal madarak barnával csíkozott homokszínűben pompáznak. Közel 60 emlős- és madárfaj is szerepel a tápláléklistáján. Leggyakrabban kismamákot zsákmányol, legkedveltebb táplálékállata az ürge, a hörcsög és a mezei nyúl, mely fajok állománya az utóbbi évtizedekben sajnos hazánkban is drasztikusan csökkent. A fiatal sasok

kedvenc csemegéje a mezei pocok: a nyár végi búzatarlón kiváló ügyességpróba e kis rágcsálók elejtése. Változatosabb alföldi területeken a molnárgörényt, de akár a vándorpatkányt is elejti. Madarakat és tetteket inkább a téli időszakban fogyaszt.

Az ivarérett madarak február harmadik hetétől mutatnak násztevékenységet, a 2-3 tojásos tojó március végén kezdi meg a kotlást, majd a két szülőmadár a nyári meleggel dacolva, kitartó munka

után, július végén röpteti fiókáit, és még további két hónapon át vadászni tanítja. Miután a fiatal madarak elsajátították a túléléshez szükséges tudást, elhagyják szüleik territóriumát, és ivarérett korukig kóborló életmódot folytatnak.

A múlt század végére a kihalás szélére sodort állomány napjainkban lassú növekedést mutat, az elszaporodott mérgezések azonban újból húsavagó fenyegetést jelentenek.

TESTVÉREK

A fiatal madarak a kirepülés utáni időben sokáig együtt maradnak. Miután mindent megtanultak szüleiktől, elhagyják őseik territóriumát

A JÓL VÉGZETT MUNKÁÉRT JUTALOM IS JÁR:
zsinóros labda. Falco legkedvesebb játékszere,
amihez mindenáron ragaszkodik

Gazdasági rádió FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
MORVAI SZILÁRD
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

Mérgező mezők

A ragadozó madarakat irtó bűnesetek háttérében évtizedek óta terjedő tévhitiek állnak. Az apróvadra ugyanis továbbra sem az ország területén élő védett és fokozottan védett ragadozó madarak jelentik a veszélyt, hanem a már sokat emlegetett élőhelysökkenés, valamint a vegyszeres mezőgazdasági beavatkozások, a monokultúras gazdálkodás, az orrvadászat, a közúti gázolás, a modern agrotechnikai eljárások és a túlszaporodott róka- és vaddisznóállomány. Ráadásul igen gyakori jelenség, hogy a mérget kihelyező ember nem is a ragadozó madarat veszi célba, hanem a könnyebb, ugyanakkor rossz utat választva pl. rókának helyez ki mérgezett csalétket – ami aztán végső soron célt téveszt.

A mérgezésre használt vegyszerek láncmérgezést

hozhatnak létre: a mérgezett csalétket elfogyasztó róka teteméből táplálkozó holló is kínok közt végzi, majd az ő teteméből akár nagyon kis mennyiséget elfogyasztó ragadozó madár is rövid időn belül elpusztul. Ezeknek az amúgy emberre is különösen veszélyes vegyszereknek nemcsak a használata, de a tárolása is tiltott. Az ilyen illegális ragadozógyérítési mód annál is inkább súlyos hiba, mert a hagyományos, legális és hatékony vadászati módszerek mellett már rendelkezésre állnak modern és természetbarát csapdázóeszközök is. Az általában élvefogó eszközök használata esetén a védett ragadozómadár-állomány egyetlen egyede sem kerül veszélybe, ellentétben a méreggel, ami nem válogat, és évről évre tetemes természetvédelmi károkat okoz.

Keresőkutyás lépések

A madártani egyesület Helicon Life Fajvédelmi Programjának új csodafegyvere Falco, a mérge- és tetemkereső kutya. Gazdája, Deák Gábor mérgezésmegelőzési koordinátor és Falco ígéretes páros: egy speciálisan kiképzett kutya szaglása és az emberi szaktudás együtt képes arra, hogy az illegálisan kihelyezett mérget még a ragadozó madár előtt megtalálja, és arra is, hogy az elhullott madarakat a legnehezebb terepen is fellelje – ezáltal felfedve egy bűncselekmény helyszínét. Gábor és Falco 2013 őszén kezdték az ismert területeken történő terepbejárásokat, melyeket kiegészítenek korábbi mérgezési helyszínekkel is, amiket a ragadozóvédelmi szakemberek a modern technika eszközeivel méterre pontosan dokumentálnak.

HORVÁTH MÁRTON, AZ MME HELICON LIFE PROGRAMJÁNAK VEZETŐJE

A fiókák öthetes koruk környékén színes gyűrűs jelölést kapnak a hazai ragadozóvédelmi szakemberektől. A gyűrűzés célja az egyedek hatékonyabb nyomon követése (balra fent)

E területek tüzetes átvizsgálása alapvető fontosságú és már az eddigi eredmények alapján is nagyon hatékony. Az így létrehozott adatállomány segíti a rendőrség nyomozótevékenységét, és rendkívül sok bizonyítékot tár fel. A speciálisan kiképzett keresőkutyák ilyen célú alkalmazása Nyugat-Európában már bizonyítottan hatékony madárvédelmi tevékenység.

Kiválasztva, felkészítve

A mi képalkotásunkhoz némileg hasonlóan a kutyák szagképeket érzékelnek. Egy kutya az átlagember ornyálkahártyáján lévő szagérzékelő sejttömeg mennyiségének negyvenszeresével rendelkezik, de e szaginformációk agyi elemzése is lényegesen fejlettebb az ebek esetében. Ráadásul maga a légzési mód is a finom érzékelést segíti: az orrba be- és onn kiáramló levegő irányán kívül, így belégzéskor sokkal hatékonyabban jutnak új szagmin-tákhöz.

Tűlzás nélkül állíthatjuk, hogy Falco orra és agya egyfajta igazán hatékony minilaboratóriumnak felel meg, amely mintát vesz és kiértékel – mindezt pedig akár a másodperc törtrésze alatt. A feladatra készülés, a kutya és gazdájának négy hónapos kiképzése az ORFK Dunakeszi Oktatási Központjában zajlott, mestertük Maticsek János, nemzetközileg elismert szakember volt. Falcót több száz társa közül, háromlépcsős rostával választották ki. A sokszereplős válogatáson célzott tesztekkel, szakmai és egészségügyi szempontokat is felvonultatva zajlott a legrátermettebb felkutatása. Magát a kiképzést komolyan nehezítette, hogy hősi munkája közben nem érhet hozzá az általa keresett és megtalált anyagokhoz, hiszen ezeknek nagy része rendkívül erős méreg, ránézve ugyanolyan veszélyes, mint a vadon élő állatokra és az emberre is. Falcót a speciális kiképzés és a testi adottságok együttese teszi alkalmassá a mérgek és a madártetemek megtalálására – a legnehezebb terepi körülmények között éppúgy, mint járművek rakodó- és utasterében, vagy épp lakásokban, zárt építményekben.

MUNKA KÖZBEN
Falco dolgozik

Összetett védelem

A parlagi sasok hosszú távú fennmaradása, állománynövekedése csak összetett, átfogó védelmi tervet alkalmazva, több szálon is dolgozva segíthető elő. Ennek része a madarak követése: színes gyűrűs jelölésekkel a fiókákon vagy egyéb okból befogott egyedeken, valamint esetenként műholdas jeladóval. A megkerülési adatok gyűjtése és kiértékelése elengedhetetlen fontosságú, hiszen sokkal könnyebb az egyedek és ezáltal a faj védelme, ha jól ismert az állomány tartózkodási helye. A mérgezési esetek feltárása és az elkövetők felelősségre vonása mellett kulcsfontosságú a szerencsés esetben élve kézre került mérgezett madarak szakszerű és gyors orvosi ellátása. A költési időre kiterjedő, szervezett fészekőrzések szintén hozzájárulnak a magasabb kirepülési arányhoz.

Mindehhez számos elkötelezett szereplőre van szükség, így a programban együttműködik a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, a terület szerint illetékes nemzeti parkok, a Nemzeti Nyomozó Iroda, az Országos Magyar Vadászkamara, valamint a Fővárosi és a Jászberényi Állat- és Növénykert. Együttes munkájuk minden bizonnyal nyugodtabb jövőt ígér hazánk egyik legveszélyeztetettebb madarának.

Sast látni az égen mindig nagy élmény, még akkor is, ha a természetben nagy távolságok választanak el a félének madaraktól. Ahol ilyen csúcsragadozó megtelepedni, szaporodni képes, ott a magyar táj mindig egy kicsit az ősbibb, vadabb arcát mutatja. Becsüljük hát meg!

A madárvédelmi program munkájának hírei a parlagisas.hu címen érhetők el. A költést és a téli etetést is webkamerán kísérhetjük figyelemmel.

UTAZÁS ELŐTT TANULJ TÖRTÉNELMET!

A felkészülésről lesz szó... de nem a szó hagyományos értelmében. Az elhivatott utazó a felkészülés alatt nem a túrakatalógusok böngészését vagy pusztán a kötelező oltások beszerzését érti, hanem a megcélzott terület kultúrájának a tanulmányozását. Ez pedig, mint sok minden más, a történelemmel kezdődik

A sorozat egyik korábbi fejezetében azzal érveltem, az útikönyvet csak arra érdemes használni, hogy megtudjuk, hová ne menjünk. Most mégis előhozakodom egy másik hasznos fejezettel, a kultúra-történelem témakörrel. Se szeri, se száma azoknak a turistáknak, akik a taxisofőrrel vagy recepcióssal folytatott hosszabb beszélgetés után megdöbbennek azon, hogy Namíbia mint ország csak 1990 óta létezik, vagy Thaiföld az egyetlen délkelet-ázsiai ország, amelyet sosem gyarmatosítottak. (Arról nem is beszélve, hogy a beszélgetést sokszor a helyiek kezdeményezik olyan, magyar vonatkozású témákkal, mint az 56-os forradalom vagy éppen Puskás karrierje.)

Az adott ország múltjának ismerete egyfajta tiszteletteljes köszöntésnek számít a helyiek szemében, és sokszor jóval többet ér, mint bármilyen, otthonról hozott szuvenír vagy borralaló. Kiváló mód a beszélgetés, barátkozás kezdeményezésére egy megfelelően fogalmazott kérdés, amelyre, bár olvastuk a könyvekben, mégis élőben szeretnénk hallani a választ. Gyakran meglepődünk majd, mennyire eltér a hivatalos álláspont a helyiek véleményétől, történettudatától. Ha megkérdezzük egy dél-afrikai színes bőrű lakost az apartheid rendszeréről vagy egy orosz nyugdíjast a sztálini évekről, szinte biztos, hogy a hallottak a könyvekből és médiából szerzett tudásunkat árnyalni fogják. Vagy éppen valami gyökeresen más nézőponttal találkozunk. Nyilván itt nem szintetizált véleményekről van szó, hanem a részletekről és a finomságokról, de pont ezért (is) vagyunk itt: ezt csak így és ekkor tudhatjuk meg. Kubát és állampolgárainak gondolkodását csak akkor értjük meg igazán, ha elolvassuk a Fidel híres forradalmához vezető ötszáz év történelmét, majd annak alapján meghallgatjuk, mit mond az utca embere, mit mesélnek az öregek, akik személyesen végigélték a politikai rendszer változásait. Ugyanígy sok dél-amerikai ország „jobbaldali” kormányainak nemzetközileg elismert gazdasági fejlesztéseit a lakosság

inkább bebörtönzések, kínzások és családtagok eltűnésének formájában meséli majd el.

Jó pár éve egy holland fiatalokból álló csapatot kísértem egy hondurasi kenutúrán, és azon kívül,

BENNFENTES-ESZMECSERE

A jó adatközlő aranyat ér: itt épp chilei motorosrendőr-hölgyek

hogy többségük jártasabb volt Honduras történelmében, mint jómagam, kiderült, hogy mennyire komolyan veszik a felkészülést egy-egy útjuk előtt. Egyik este hosszasan beszélgettünk a magyar nyelv eredetéről, s a csapat összes tagja tisztában volt a „finnugor-elmélet” meg az „ázsiai eredet” alapjaival, és tudásukat elismerésre méltó módon egészítették ki néhány évvel ezelőtti, magyarországi útjuk során gyűjtött személyes beszélgetésekkel. Számomra példaértékű volt, hogy bár nem tudták egyetlen budai gyógyfürdő vagy hortobágyi csikósbemutató nevét sem felsorolni, a magyar közéletet érintő nagyobb ívű kérdésekben tisztábban láttak, mint itthon sokan.

A legtöbb helyen a politika közvetlen hatással van a gazdaságra és ezáltal az emberek életére. Nem meglepő tehát, hogy többségüket élénken érdeklik az aktuális uralom finomságai, de erről közvetlenül – főként az ázsiai, különösen a közel-keleti országokban – nem illik beszélni. Ám, ha van egy kis

történelmi tudásunk, már elindulhat a kérdezősködés, amely végül óhatatlanul a jelen rendszer tárgyalásával fog végződni.

Sokkal könnyebben el lehet fogadni vagy éppen megjegyezni az elsőre furcsának vagy épp visszatartónak tűnő helyi szokásokat, illemszabályokat, ha ismerjük keletkezésük körülményeit, a kialakulásukhoz vezető szociopolitikai változásokat. Közismert szlogen, hogy a történelmet a győztesek írják. Aki már lapozott párhuzamosan amerikai, illetve vietnami történelemtörténetet a hatvanas évekről, vagy a franciák mellett a bennszülött berberek szemszögéből egyaránt tájékozódott Algéria 19. századi eseményeiről, jól tudja, mennyire igaz ez a mondás. A felkészülésünk során használjunk tehát minél több forrást, keressük az okokat és összefüggéseket, ne ítélkezzünk, és amikor már úton vagyunk, érvelés helyett inkább kérdezzünk!

SZÖVEG: H. BEDOUIN ÁRON

TELEKI SÁMUEL FELFEDEZŐ KLUB

UTAZÁSOK A GÖRGÉNYI-HAVASOKTÓL AZ ALTÁJIG ÉS ALASZKÁIG

www.telekiutak.hu

norbert@telekifelfedezok.hu

UTAZÁS A SZÉKELYFÖLD TETEJÉN

Honismereti túra a Hargitától a Kelemen-havasokon át a Gyimesekig

2014. szeptember 12–20.

Létszám: 46 fő + 1 fő szakvezető + 1 fő tudományos vendég

Utazás: 50 személyes autóbusszal

Szállás: székely vendéglátóknál; Borospatakán skanzenfaluban,

2 ágyas szobákban

Elátás: reggeli és vacsora

Tudományos vendég: Dr. Kubassek János,
a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója

Részvételi díj 1 főre reggelivel és vacsorával	128 700 Ft
1 éves Magyar Földrajzi Társaság-tagság (A Földgömb-előfizetés)	A részvételi díjban
Baleset-, betegség- és poggyászbiztosítás	Köthető
Belépők	A részvételi díjban

Jelentkezés, információ: Gögös Norbert / Telefon: +36 30 250 2765
Licenc: U-000086 Reg. no.: 01-09-694682

A rendhagyó utazás során több alkalommal terepjáró teherautókra szállunk, hogy elérjük Székelyföld havasainak legszebb hágóit és fűgerinceit. Célpontjaink között szerepel a legendás Egyes-kő (1608 m); a gyimeseki Apa-havas (1239 m) és az 1000 éves határ kövei, illetve a Kelemen-havasokban a Nagy-Köves (2100m), a „Székelyföld teteje” is. Utunk a természetjáró- és kulturális programok elegye, egyedülálló módon – járműveken megközelítve – a havasokat és híres csúcsokat.

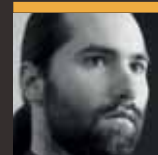
Fontosabb állomások és témakörök:

Marosvásárhely–Szovátfürdő–Farkaslaka (Jézus-kilátó)–Székelyvárság (Uz Bence sírja) – Ki is volt Nyíró József? – Szencsed fatemploma – Székelyderzs – Szászkezd – Segesvár – A szászok emlékezete – Székelykeresztúr–Székelyudvarhely – Szulejmán „fogadott fia” – János Zsigmond erdélyi fejedelem – Madarasi-Hargita (1801 m) – Nagyhagymás-hegység – Gyergyószárhegy–Gyergyószentmiklós – Nagy-Köves (2100 m), a „Székelyföld teteje” – A gyimesi csángók élete – Az utolsó székely határőrök – Székérrrel az 1000 éves határon – zenés csángó est – piknik a Gyimesekben

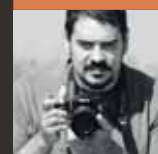
SZERZŐINK

Egedy Tamás (1970) az MTA-CSFK Földrajztudományi Intézetének tudományos főmunkatársa. Fő kutatási területe a városföldrajz, a nagyvárosi életterek és lakónegyedek átalakulásával, a nagyvárosi lakótelepek helyzetével, valamint a városrehabilitáció társadalmi hatásaival foglalkozik.

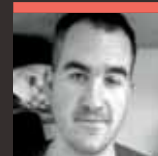
Francisc László (1984) bár építész-ként dolgozik, rendszeresen foglalkozik a fotográfia egy-egy területével. A csillagos ég megőrkítésének lehetőségével 2003-ban találkozott, munkái jelentős részét az amatőr csillagásztársai segítségével 2009-ben épített fototávcsővel készíti.

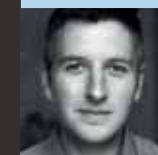
Jakab Gusztáv (1975) biológus, a Szent István Egyetem GAEK egyetemi docense. Szakterülete a Kárpát-medence virágos növényeinek rendszertana, valamint a negyedidőszaki klíma- és vegetációfejlődés. Kutatásai mellett különösen fontosnak tartja az eltűnő természeti értékek fényképes dokumentálását.

Kálló Péter (1978) a Metropol fotóriportere, számos rangos díj nyertese. Fotóblogja (kallopeter.hu) 2012-ben Goldenblog Awardot (a Legjobb fotóblog – 1. hely) kapott, 2013-ban pedig Dokumentarista-kategóriában nyerte el a díjat. kallopeter.hu

Karácsonyi Dávid (1981) geográfus, szakterülete a terület- és településfejlesztés. Kedvenc tájai a volt Szovjetunió iparvidékei. Doktori disszertációját Ukrajna vidékföldrajzából készítette. Az MTA-CSFK Földrajztudományi Intézet munkatársa

Kósa István (1984) ökológus, civil környezetvédő, fotós. Gerald Durrell könyveit olvasva nőtt fel Erdélyben, a Csíki-medencében. Fotósként leginkább az erdélyi világ hétköznapijai és a túl sok lehetőséggel megáldott emberiség ténykedésének mindenhol megnyilvánuló ellentmondásai érdeklik

Lantai-Csont Gergely (1989) a Budapesti Corvinus Egyetem pénzügyes közgazdász-hallgatója. A fotózás segítségével a világunkat érintő problémákra szeretné felhívni a figyelmet. www.lantaifoto.hu

Morvai Szilárd (1975) fényképész, 4 éve foglalkozik a magyar táj természeti értékeinek megismerésével és bemutatásával. Kedvelt helyei: a magyar pusza és az Alföld vízeselőhelyei

Jacek Pałkiewicz (1942) olasz-lengyel újságíró és felfedező, a földrajzi tudományok doktora, a londoni Királyi Földrajzi Társaság tagja, számos könyv szerzője. 1975-ben egyedül, egy mentőcsónakkal áthajózott az Atlanti-óceánon, Indokína és Szibéria jó ismerője, Európa első túlélőiskolájának alapítója. Tanácsadó volt az orosz űrhajósok túlélési programjában, de ő tárta fel az Amazonas forrását is. Elkötelezte magát, hogy felhívja a világ figyelmét az emberi tevékenység katasztrofális környezeti következményeire

Szilasi Ildikó Hermína (1983) Afrika-szakértő, antropológus, közgazdász, az utazzafrikaba.hu alapítója. Érdeklődése középpontjában Afrika társadalmi és kulturális jelenségei állnak. 10 éve foglalkozik a földrésszel, az elmúlt 8 évben számos afrikai országban dolgozott, kutatott